

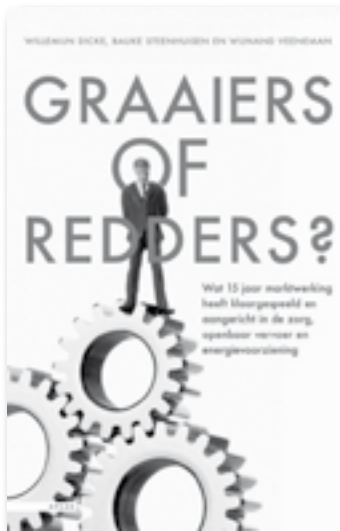
De redactie nodigt lezers uit boeken te recenseren voor deze rubriek

Op de vraag die geïmpliceerd wordt in de titel – of marktwerking graaiers heeft voortgebracht – geeft het boek op pagina 177 als antwoord dat zelfverrijking van alle tijden is. Graaien was volgens de auteurs voor de invoering van marktwerking vaak zelfs eenvoudiger, omdat er toen minder transparantie was en er minder mogelijkheden waren om graai-gedrag aan banden te leggen. De ondertitel is minder moreel beladen: “Wat marktwerking heeft aangericht en klaargespeeld in de zorg, het openbaar vervoer en de energievoorziening”. In alle drie de sectoren, zo luidt de conclusie, wordt sinds de introductie van marktwerking meer geleverd voor minder geld. Marktwerking doet hier dus precies waar het voor bedoeld is: efficiëntie verhogen. Dat die efficiëntiewinst niet altijd in de vorm van lagere kosten bij de klant terechtkomt, kan niet aan marktwerking worden toegeschreven, zo stellen de auteurs. Het verdelen van de efficiëntiewinsten is immers een politieke aangelegenheid.

Het boek bestaat uit acht hoofdstukken. De eerste drie hoofdstukken geven een algemene inleiding op marktwerking, de middelste drie geven de resultaten van marktwerking in de zorg, het openbaar vervoer en de energievoorziening en de laatste twee geven de conclusies. De middelste drie beschrijvende hoofdstukken zijn sterk door het gepresenteerde feitenmateriaal. Op heldere en nuchtere wijze worden de resultaten van marktwerking weergegeven. De twee concluderende hoofdstukken volgen grotendeels logisch uit de drie voorgaande hoofdstukken. Soms geven de auteurs echter een mening als conclusie. Dat gebeurt bijvoorbeeld op pagina 174 waar wordt aangegeven dat marktwerking ertoe leidt dat slecht presterende werknemers eerder worden afgerekend en dat aan hen te weinig tijd wordt gegund om aan deze nieuwe werkwijze te wennen. Onduidelijk is waaruit dit blijkt en welk criterium hierbij wordt gehanteerd.

De eerste drie inleidende hoofdstukken zijn wat minder sterk. Het eerste hoofdstuk geeft vooral opinies uit de media die negatief zijn over marktwerking, en zet daarmee de lezer op het verkeerde been omdat de rest van het boek evenwichtiger is.

In het tweede hoofdstuk worden de concepten marktwerking, privatisering en liberalisering beschreven. Het is niet geschreven vanuit een theoretisch kader en mist daardoor criteria op basis waarvan later kan worden geconcludeerd of marktwerking nu wel of geen succes is geweest. Hier had ook de rol van de overheid en het risico op overheidsfalen een steviger plek kunnen krijgen, zodat daar bij conclusies op

Dicke, W., B. Steenhuisen en W. Veeneman (2011) *Graaiers of redders?* Amsterdam: Atlas.

teruggesprepen had kunnen worden. In het derde hoofdstuk worden de resultaten van een enquête uit 2008 onder duizend burgers weergegeven. De respondenten geven per sector aan of ze een voorkeur hebben voor de markt of de overheid. Dat is echter een simplistische tegenstelling, omdat in elke sector wel enige overheidsbemoeienis nodig is. De conclusie dat voor burgers de scheiding tussen markt en overheid te gekunsteld is, mag dan ook geen verrassing heten. De auteurs hebben zich zichtbaar ingespannen om een evenwichtig en neutraal boek te schrijven. Elk nadeel van marktwerking gaat gepaard met een voordeel en andersom. Daarin gaat het boek naar mijn smaak te ver. De eindconclusie is immers glashelder,

maar wordt afgezwakt door bevindingen die niet aan marktwerking zijn te verbinden. Dit is het duidelijkst op pagina 183 waar een overzicht staat met winnaars en verliezers. De meeste verliesposten hangen eerder samen met overheidsfalen dan met marktfalen. Onterecht schetsen de auteurs marktwerking als een *zero-sum game*. De winst van de ene is niet het verlies van de andere. Van een broodje worden de hongerige klant en de bakker beter. Bovendien stimuleert concurrentie innovatie en differentiatie. Dat is belangrijk omdat welvaarts-groei niet ontstaat als een samenleving steeds meer van hetzelfde maakt. Want dan zouden economieën nog altijd gebaseerd zijn op paarden en postkoetsen. Het boek is gebaseerd op interviews en onderzoek van met name Nederlandstalige literatuur. Het doel is niet geweest een wetenschappelijke publicatie te schrijven, maar op een enkel punt is het jammer dat niet wat meer wetenschappelijke literatuur is verwerkt. Zo was het niet Schumpeter maar Pigou die het denken over marktwerking en marktfalen op scherp zette (pagina 32). Door geïnterviewden aan het woord te laten, blijft bovendien soms onduidelijk wat de auteurs nu zelf concluderen. Het is bijvoorbeeld niet duidelijk of de auteurs de opinie van Karstens van de Consumentenbond (pagina 153) overnemen dat een overstappercentage van tien procent te laag is voor effectieve marktwerking op de elektriciteitsmarkt. Door het hele boek is veel zorg aan de taal besteed. Het boek leest daardoor snel en prettig weg en is toegankelijk voor een breed publiek. Ondanks de gemaakte inhoudelijke kanttekeningen is het boek een aanrader voor beleidseconomen die kennis willen maken met marktwerkingsbeleid.

BARBARA BAARSMA

Directeur van SEO Economisch Onderzoek en bijzonder hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam